

ΣΟΦΙΑ Γ. ΑΣΛΑΝΙΔΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
από την Οπτικοακουστική
στην Ψηφιακή Αγωγή

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

1. ΤΠΕ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΟ ΧΑΣΜΑ (DIGITAL DIVIDE)

Η ψηφιακή τεχνολογία πάνω στην οποία στηρίζονται οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της επικοινωνίας έχει τρία βασικά χαρακτηριστικά: την ελαχιστοποίηση του όγκου και του βάρους, την ταχύτητα και την ισχύ. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα να μεταφέρει μεγάλο όγκο δεδομένων χρησιμοποιώντας μικρές συσκευές. Η ψηφιακή τεχνολογία περιλαμβάνει τις τηλεπικοινωνίες, τους υπολογιστές, το διαδίκτυο, το κινητό τηλέφωνο.

Η εμφάνισή της έφερε νέα ήθη και νέα δεδομένα στην κοινωνία. Δημιούργησε νέες ταυτότητες που σχετίζονται με τον τρόπο που γράφουμε και μιλάμε, με την αυτοαντίληψη μας με τον τρόπο που συναλλασσόμαστε, στον εργασιακό μας χώρο. Η Sherry Turkle στο βιβλίο της *life on the screen* (1995) υποστηρίζει ότι ο σύγχρονος άνθρωπος μέσα από την οθόνη δημιουργεί πολλές ταυτότητες. Η ζωή, λέει Sherry Turkle μοιάζει με την οθόνη του υπολογιστή που αποτελείται από πολλά παράθυρα. Ένα από αυτά είναι το παράθυρο της πραγματικής ζωής. Μπροστά στην οθόνη αποδομείται και αποσταθεροποιείται η πραγματικότητα. Μπροστά σ' αυτήν εκπληρώνονται όλες μας οι φαντασιώσεις. Οι έννοιες, εικονικές κοινότητες, ψηφιακός γείτονας, κυβερνοχώρος, διαδικτυακή επικοινωνία ανασκευάζουν δεδομένα όχι μόνο της πολιτιστικής και κοινωνικής ζωής, αλλά και της επιστημονικής ζωής. Οφείλουμε πλέον να επαναπροσδιορίσουμε την μελέτη για τα Μέσα Επικοινωνίας υπό το πρίσμα της ψηφιακής τεχνολογίας. Ας μην ξεχνάμε ότι τα νέα μέσα ονομάζονται και πολυμέσα, δηλαδή συνθέτουν όλα τα προηγούμενα μέσα της τεχνολογίας, όπως η τηλεόραση ήταν μια σύνθεση του ραδιοφώνου, του θεάτρου, της λογοτεχνίας και του κινηματογράφου. Αυτά τα πολυμέσα, που η ανάπτυξη τους τρέχει αλματωδώς, απαιτούν πλέον από τον χρήστη διαφορετικές ικανότητες, προϋποθέτουν διαφορετικές γνώσεις, τις οποίες οι κοινωνίες αδυνατούν να αφομοιώσουν. Έτσι δημιούργησαν ένα χάσμα γνωστικό, ιδεολογικό, πολιτιστικό ανάμεσα σε δύο γενιές, αλλά ανάμεσα και στην ίδια γενιά που ζει σε διαφορετικά γεωγραφικά, πολιτιστικά

οικονομικά, περιβάλλοντα. Αυτό το ψηφιακό χάσμα (digital divide) που δημιούργησε η ψηφιακή γενιά εμφανίστηκε ως όρος στην έρευνα, το 1990 για να διαχωρίσει στην αρχή όσους έχουν προσωπικό υπολογιστή και πρόσβαση στο διαδίκτυο από αυτούς που δεν έχουν.

Τι αφορά όμως αυτό το ψηφιακό χάσμα: Είναι πρόβλημα πολιτικό, κοινωνικό ή τεχνολογικό όπως υποστήριζαν κάποιοι; (Gunkel. D. 2003). Οι βιβλιογραφικές αναφορές συνήθως αναφέρονται σε τέσσερα επίπεδα: ψηφιακό χάσμα ως προς την πρόσβαση, ως προς την χρήση, ως προς το περιεχόμενο, αλλά και ως προς την πρωτοβουλία των αποφάσεων.

Σε πρώτο επίπεδο οι διαφορές ανάμεσα σε χώρες του Βορρά και του Νότου βαθαίνουν ακόμη περισσότερο την απόσταση, αφού οι δείκτες της ψηφιακής οργάνωσης στις Βόρειες χώρες είναι πολύ υψηλοί. Ενδεικτικά αναφέρουμε, σύμφωνα με το διεθνές γραφείο εργασίας, το 2002 το 80% των χρηστών του διαδικτύου κατοικούν σε Βόρειες πλούσιες χώρες και οι γυναίκες πλοηγοί είναι παντού μειοψηφία. Σύμφωνα με την διεθνή οργάνωση τηλεπικοινωνιών και με στοιχεία του 2001: ο δείκτης χρηστών τηλεφωνικών γραμμών είναι 73 στην Νορβηγία, 67 στις ΗΠΑ, 56 στην Ιαπωνία, 14,9 στην Βραζιλία, 3,2 στην Ινδία και 0,18 στην Νιγηρία.

Όσο αφορά τους προσωπικούς υπολογιστές ο δείκτης στις ΗΠΑ είναι 58 στην Γαλλία 50 στην Βραζιλία 11 και 0,08 στην Νιγηρία. (Pernault J. 2005) Οι χώρες του Νότου δεν έχουν τα οικονομικά μέσα. για επενδύσεις στην ψηφιακή οργάνωση της κοινωνίας τους. Ο τεχνολογικός εξοπλισμός απαιτεί πέραν της αγοράς και μια επένδυση για την συντήρηση των μηχανημάτων. αλλά και για την εκμάθηση του χειρισμού των. Ο τεχνολογικός αναλφαβητισμός είναι ένας άλλος παράγοντας σημαντικός του ψηφιακού χάσματος. Ο χειρισμός της τεχνολογίας στην καθημερινή πρακτική στο σπίτι, στην εργασία και στην εκπαίδευση αναδεικνύει μια άλλη διάσταση του ψηφιακού χάσματος. Για πλούσια σχολεία προσφέρουν γρήγορες συνδέσεις με πολλούς υπολογιστές και περισσότερη ενημέρωση και γνώση στην ψηφιακή τεχνολογία. Την δεκαετία του 60-70 στις κοινωνιολογικές έρευνες, δείκτης οικονομικής ευρωστίας στις στατιστικές μετρήσεις ήταν ο αριθμός των οπτικοακουστικών συσκευών (βίντεο, στερεοφωνικές συσκευές και τηλεοράσεις) σε. κάθε νοικοκυριό. Σήμερα δεν αρκεί η ύπαρξη υπολογιστών ή η σύνδεση με το διαδίκτυο, αλλά η συζήτηση για την μελέτη του ψηφιακού χάσματος προσανατολίζεται και στον χειρισμό και την χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας. Για παράδειγμα όσο αφορά την εκπαίδευση, ενδιαφέρει πως οι μαθητές χρησιμοποιούν τους υπολογιστές στην σχολική και καθημερινή

τους πρακτική.

Το ψηφιακό χάσμα επομένως αφορά όχι μόνο τους πολίτες μεταξύ διαφόρων χωρών, αλλά και τους πολίτες στο εσωτερικό μιας επικράτειας από το πιο μεγάλο μέχρι το πιο μικρό της κύτταρο που είναι η οικογένεια. Οι μετρήσεις και οι χρήσεις διαφοροποιούνται στις οικογένειες, διότι γνωρίζουμε ότι υπάρχει μια σύνδεση, η οποία έχει πολλούς χρήστες με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Γνωρίζουμε για παράδειγμα ότι στις οικογένειες, η πλειοψηφία των χρηστών είναι ο νεώτερος πληθυσμός. Επίσης γνωρίζουμε από τις έρευνες ότι υπάρχει μια διαφοροποίηση ανάμεσα στα φύλα. Οι άνδρες εμφανίζονται στα στατιστικά δεδομένα πιο εξοικειωμένοι με την ψηφιακή τεχνολογία (Jan van Dijk, 2005)

Το ψηφιακό χάσμα παρουσιάζει και γεωγραφική διαίρεση ανάμεσα σε διάφορες περιοχές της ίδιας επικράτειας, ανάμεσα σε αστικά κέντρα και αγροτικές περιοχές. Οι γρήγορες συνδέσεις είναι μια άλλη παράμετρος του ψηφιακού χάσματος. Υπάρχουν περιοχές που τα στατιστικά δεδομένα εμφανίζουν μεγάλο αριθμό προσωπικών υπολογιστών με σύνδεση στο διαδίκτυο. οι ταχύτητες όμως που έχουν δεν δίνουν τις ίδιες δυνατότητες με άλλες περιοχές που έχουν γρήγορες ταχύτητες, οι οποίες επιτρέπουν πολλές και ποικίλες χρήσεις. Οι διαφορετικότητα πάλι των χρήσεων αναδεικνύει πολιτιστικές, αλλά και οικονομικές διαστρωματώσεις. Η αποστολή για παράδειγμα ενός ηλεκτρονικού μηνύματος μέσω e-mail και η εκπαιδευτική ρομποτική δηλώνουν δύο διαφορετικές χρήσεις, που η κάθε μια απαιτεί διαφορετικές γνώσεις και διαφορετικές ικανότητες. Το ψηφιακό χάσμα ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις είναι μεγάλο.

Η πρόσβαση στην πληροφορία ήταν ανέκαθεν άνιση. Μπορούμε να ελπίζουμε ότι οι υπολογιστές και το διαδίκτυο θα εξαπλωθούν τόσο όσο και τα αναλογικά μέσα (βλ Τηλεόραση) ώστε να γίνουν κτήμα όλο και μεγαλύτερου πληθυσμού; Η πολυπλοκότητα της ψηφιακής τεχνολογίας αμβλύνει όλο και περισσότερο το χάσμα ανάμεσα σε περισσότερες κατηγορίες χρηστών και αναφερόμαστε σε αποστάσεις κοινωνικές, οικονομικές, φυλετικές, σεξιστικές, γνωστικές, κουλτούρας κτλ. Στις 15 χώρες της Δυτικής Ευρώπης σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής ένωσης του 2005, οι γυναίκες, οι εργάτες, οι ανεκπαιδευτοι και τα μεγάλης ηλικίας άτομα έχουν λιγότερη πρόσβαση από τους άνδρες, τους μορφωμένους, τους επαγγελματίες και τους νέους. Στην Ευρώπη το ψηφιακό χάσμα είναι περισσότερο συνάρτηση ηλικίας και εκπαίδευσης. Οι νέοι και οι μορφωμένοι έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση στο διαδίκτυο. Στις αγροτικές περιοχές επίσης το ψηφιακό χάσμα

παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις.

Στον Καναδά με στοιχεία του 2005, μόνο το 65% των ατόμων που μένουν σε αγροτικές περιοχές έχουν διαδίκτυο έναντι 76% όσων κατοικούν σε μεγάλα αστικά κέντρα. Επίσης το 91% που έχουν εισόδημα πάνω από 91.000 δολάρια ετησίως έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο έναντι 47% όσων έχουν εισόδημα λιγότερο από 24.000\$ ετησίως (βλ. Wikipedia). Στις ΗΠΑ σύμφωνα με στοιχεία της Pew Internet & American life report το 2008 μόνο το 55% των Αμερικανών είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι.

Το ψηφιακό χάσμα σε τελική ανάλυση αντανακλά τις υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες. Οι κοινωνίες προσπαθούν να γεφυρώσουν τις διαφορές με προγράμματα ενισχυτικά είτε μέσω της εκπαίδευσης είτε μέσω των διαφόρων πολιτιστικών φορέων.

Η «ψηφιακή αλληλεγγύη» ήταν ο όρος που προτάθηκε στην σύνοδο κορυφής της Γενεύης το 2003 για να αντικαταστήσει το όρο digital divide, για να εξορκίσει το κακό σε μια κοινωνία που το θέμα των ανισοτήτων είναι ζητούμενο από καταβολής κόσμου.